

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Казначєєва Максима Вячеславовича

на тему «Особливості впливу медіа на сприйняття молоддю екологічних та техногенних ризиків в умовах війни»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Одним з важливих завдань теорії та практики сучасної соціальної психології є вивчення сприйняття молоддю екологічних та техногенних ризиків в умовах війни. Дослідники вже давно приділяють значну увагу екологічним проблемам та їх впливу на психологічне благополуччя, але у воєнний час техногенні ризики значно підсилюються, і, разом із тим, медіаінформування про них не набуває такої поширеності та деталізованості, як раніше. Недостатня увага приділяється науковцями можливому впливу форми і змісту медіаповідомлень на оцінку молоддю екологічних ризиків та їх наслідків. Крім того, недостатньо вивченим є саме вплив індивідуальних відмінностей на оцінку екологічних і техногенних ризиків. У наявних дослідженнях цим аспектам приділяється недостатньо уваги. Отже, дисертаційне дослідження Казначєєва Максима Вячеславовича присвячене досить актуальній проблемі – вивченню сприйняття молоддю екологічних та техногенних ризиків в умовах війни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота пов'язана з проблематикою науково-дослідної діяльності відділу психології масової комунікації та медіаосвіти ІСПП НАПН України в межах теми наукового дослідження «Медіапсихологічні стратегії цифрової трансформації суспільства і освіти». Державний реєстраційний номер теми – № 0123U100483.

Обґрунтованість наукових положень та надійність отриманих наукових результатів. Слід відзначити, що дисертаційне дослідження М. В. Казначеева представляє собою глибоку і закінчену роботу, логічно й чітко структуровану та виконану на високому кваліфікаційному рівні. Дисертант виявив належну наукову культуру, грамотно сформулювавши у вступі дисертації об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Здобувач ретельно вивчив і критично проаналізував значний обсяг досліджень і теоретичні положення інших авторів з наукової проблеми. Об'єктом дослідження визначено сприйняття екологічних і техногенних ризиків молоддю, предметом – вплив медіа на сприйняття екологічних і техногенних ризиків молоддю в умовах війни через особливості інформаційної поведінки. Позитивної оцінки заслуговує застосування М. В. Казначеева сукупності надійних наукових методів, адекватних меті та завданням дослідження, що забезпечило надійність та вірогідність результатів дослідження. Хочеться особливо відзначити, що дисертант ретельно обґрунтував дослідницькі методи і творчо підійшов до їх застосування, зокрема, застосовано значний обсяг статистичних методів дослідження, що підкреслює високий рівень володіння ними здобувача.

Структура, зміст дисертаційної роботи. У вступі представлено актуальність обраної теми, предмет, об'єкт, мету, завдання, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено теоретичний аналіз проблеми сприйняття ризику як самостійного феномену. Описано основні підходи до визначення поняття «ризик» та «сприйняття ризику» у контексті сучасних психологічних та міждисциплінарних досліджень, охарактеризовано його когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти. Акцент зроблено на специфіці сприйняття екологічних та техногенних ризиків, зумовленій як

об'єктивними характеристиками таких загроз, так і психологічними та соціокультурними чинниками їх сприйняття.

У другому розділі описане емпіричне дослідження впливу медіа та інформаційної поведінки на сприйняття екологічних і техногенних ризиків молоддю в умовах війни. Здійснено системний аналіз впливу індивідуальних відмінностей в інформаційній поведінці та рівня медіаекспозиції на сприйняття спектру екологічних і техногенних ризиків на двох рівнях (соціетальному – ризики для інших і країни в цілому та індивідуальному – персональні ризики). Виокремлено типи інформаційної поведінки та проаналізовано відмінності у проявах медіазалученості. Виявлені відмінності у сприйнятті екологічних і техногенних ризиків особами з різними типами інформаційної поведінки в залежності від рівня медіаекспозиції. Досліджено медіазалученість як медіаційний механізм впливу інформаційних сигналів на сприйняття ризику. Описано контекстуальні та регіональні аспекти актуалізації сприйняття екологічних ризиків.

В третьому розділі дисертації здобувача йдеться про інформаційну залученість та медіакомунікацію щодо ризиків. Зокрема, здійснене дослідження з порівняльним аналізом оцінок ризиків екологами та групами молоді з різними типами інформаційної поведінки. На основі даних емпіричного дослідження розроблені рекомендації щодо висвітлення у медіа екологічних і техногенних ризиків у воєнний час.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення отриманого емпіричного матеріалу М. В. Казначеев робить висновки, які свідчать про досягнення мети й виконання завдань дослідження. Висновки достатньо повні та обґрунтовані.

Наукова новизна дослідження. Не підлягає сумніву теоретичне значення і наукова новизна дослідження, яка полягає у тому, що вперше: розроблено концептуальну модель висвітлення екологічних ризиків у медіа, яка

інтегрує динаміку актуалізації екологічних тем і спадання суспільного інтересу до них, ґрунтуючись на феноменах циклічності медіауваги та інфоприводності контенту; запропоновано авторську інтегративну концептуальну модель сприйняття екологічних і техногенних ризиків, у якій сприйняття постає як системний результат взаємодії об'єктивних характеристик загрози, її психометричної інтерпретації та медійного контексту; запропоновано авторську когнітивно-мотиваційну модель впливу медіа на сприйняття екологічних і техногенних ризиків, розроблену на основі суб'єктно-орієнтованого підходу. Побудовано прогностичну модель інформаційної залученості та визначено вагу медіачинника в структурі сприйняття екологічного ризику в регіональному контексті.

Практичне значення роботи. Безперечним є практичне значення дослідження, яке визначається тим, що теоретичні положення та емпіричні дані дисертації М. В. Казначєєва можуть бути використані для розробки стратегій екологічної комунікації, спрямованих на підвищення медіазалученості молоді до екологічної проблематики. Результати дослідження також можуть використовуватися органами державної влади, медіаорганізаціями та освітніми інституціями при створенні інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності населення про екологічні та техногенні ризики, особливо в умовах воєнних викликів. Ґрунтуючись на результатах дослідження, можна створювати методики таргетованої екологічної комунікації та ризик-комунікації. Результати мають потенціал використання у підготовці фахівців з комунікації ризику, екологічної психології, журналістики, соціальної роботи.

Авторські напрацювання знайшли своє відображення у 8 публікаціях: 4 наукових статтях та 4 тезах виступів на конференціях. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

В цілому, дисертаційну роботу Казначеева Максима Вячеславовича можна охарактеризувати як цікаве, завершене дослідження, яке виконане на високому професійному рівні, являє собою вагомий внесок у теорію й практику та є гідним доробком наукових знань із соціальної психології.

Дискусійні положення та зауваження до представленої дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження М. В. Казначеева, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та пропозиції:

1. В анотації варто було б чіткіше описати структуру роботи, зокрема, зміст 2 та 3 розділів роботи.
2. В 1 розділі незрозуміла нумерація окремих висновків (с. 107).
3. В роботі неналежним чином пронумеровані додатки - літери Г, Є, З, І, Ї, Й для цієї мети не використовуються.
4. Є дискусійними деякі формулювання, зокрема, незрозуміло, як можна продемонструвати відмінності у сприйнятті, видається, що краще було б їх виявити (с. 23).

Висловлені зауваження та пропозиції не знижують обґрунтованої вище позитивної оцінки дисертаційного дослідження, яке є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне значення й практичну цінність. Публікації дисертанта повністю відповідають змістові дисертаційної роботи.

Висновок. Дисертаційна робота Казначеева Максима Вячеславовича на тему «Особливості впливу медіа на сприйняття молоддю екологічних та техногенних ризиків в умовах війни» є самостійною та завершеною науковою працею. Робота виконана на належному науковому рівні, має логічну структуру, є цілісною та актуальною та практично значущою. Дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022, а її автор, Казначеев М. В. заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензентка:

**кандидатка психологічних наук,
завідувачка відділу психології
політичної поведінки молоді
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України**

Ірина ОСТАПЕНКО

